№ 160 Հոկտեմբերի 25 Երեքշաբթի 1883 Հոկտեմբերի 25 Երեքշաբթի № 160

ՏԱՍՆԵՐԿՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ՄՇԱԿ

Տարեկան գինը 10 րուբլի, կէս տարվանը 6 րուբլի: Առանձին համարները 5 կոպէկով:

Թիֆլիսում գրվում են միմիայն խմբագրատան մէջ:

Օտարաքաղաքացիք դիմում են ուղղակի
Тифлисъ. Редакція «Мшакъ»

Խմբագրատունը բաց է առաւօտեան 10—2 ժամ (Բացի կիրակի և տօն օրերից):

Յայտարարութիւն ընդունվում է ամեն լեզուով:

Յայտարարութիւնների համար վճարում են իւրաքանչիւր բառին 2 կոպէկ:

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ: Նամակ խմբագրին: Ներքին լուրեր:—ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ: Նամակ Գերմանիայից: Արտաքին լուրեր:—ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ: — ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ:—ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ: Մի կտոր իմ յիշատակարանից:

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐԻՆ

Գանձակ, հոկտեմբերի 16-ին

«Մշակ» լրագրի № 66-ի Գանձակի Նամակագիրը կամենում է իմանալ իմ ձեռքով մի աղքատ օրիորդի համար ժողոված գումարի մասին: Արդարև ես այս տարի, բարեկենդանի վերջին օրերում, ժողովեցի Գանձակի իմ ծանօթներիցս մի աղքատ օրիորդի մարդու տալու համար մի գումար. ժողովածս էր քսան րուբլի երեսուն կոպէկ: Այդ չնչին գումարը տեսնելով, որ շատ քիչ է, ըստ որում պէտք էր հարիւր րուբլի, դիմեցի տեղւոյս աղքատաց խնամակալութեան ընկերութեան օգնութեանը, որը իր կողմից ևս կարեկցելով՝ տուեց տասն և հինգ րուբլի, ընդամենը երեսուն հինգ րուբլի երեսուն կոպէկ: Բայց որովհետև յիշեալ օրիորդի պսակը ինչ ինչ պատճառով չեղաւ, վասնորոյ ես իմ մօտիս երեսուն հինգ րուբլի երեսուն կոպէկը առաջարկելով աղքատաց խնամակալութեան ընկերութեանը, խնդրեցի իբրև աւանդ պահել այն նպատակաւ, որ յիշեալ որբ օրիորդի պսակման ժամանակ դարձեալ ծախս անէ նրա վրա. այս մի և նոյն Նպատակով ժողովում էր և իմ եղբայր Յովհաննէսը, բայց թէ նա որքան է ժողովել և ինչ է արել, ինձ յայտնի չէ:

Յարգոյ խմբագիր, ես յոյս ունեմ իմ այս փոքրիկ պատասխանը կարժանացնէք տպագրութեան, միամտացնելու Նպատակով ինչպէս փող տուող պարոններին, որոնց իմ խորին շնորհակալութիւնըս եմ յայտնում, նոյնպէս և այդ գործով հետաքրքրվողներին:

Արտէմ Ա. Սահակեանց

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Մենք լսում ենք որ տիկին Սափարօվա-Աբաչիձէ շուտով խաղալու է հայերէն լեզուով, հայոց խմբի հետ միասին: Նա մասնակցելու է «Հացի և Ջրի» պիէսայի մէջ: Հաւատացած ենք, որ հայոց հասարակութիւնը կը շտապէ ներկայ գտնվել այն ներկայացմանը, որի մէջ մասնակցելու է տաղանդաւոր դերասանուհին:

—

Հայ—թատրօնական ընկերութիւնը խնդրում է մեզ տպել հետևեալը: «Հայ դերասանական ընկերութիւնը վստահանում է յայտնել, որ ամեն հինգշաբթի օրեր նա տալու է, այսօրվանից ըսկսած, ներկայացումներ: Այժմ տալու է 5 ներկայացումն բաժանորդագրութեամբ (աբօնէմենտով) հետևեալ պիեսաներից բաղկացած. 1) «Փարիզի աղքատներ», 2) «Աւազակներից» Է. գործողութեան Ա. երևոյթը (Ֆրանց Մօօր), «Վայր ընկնող աստղ» և «Հացի և Ջրի» (երկու վերջինները վօդըվիլներ են), 3) «Արշակ Բ.», գործ Գալֆայեանի, 4) «Էլի մէկ զոհ» (Նորից խմբագրված) և 5) «Տարտիւֆ» Մօլիէրի և խօրական երգ: Տեղերի գինը պակասեցրած է: Դիմել թատրօնի կասային»:

—

Բժշկապետ Գասպարեանց փոխել է իր բնակարանը: Այժմ նա կենում է Նօվօ-Բեբուտօվսկայա փողոցում, պ. Միխէլսօնի տանը, պ. Ստարիցկու տան դիմաց:

—

«Երևանի Յայտարարութիւններ» թերթը, խօսելով «Մշակի» № 146 մէջ տպված առաջնորդող յօդուածի մասին, որ գրված էր «Новое Время» լրագրի յօդուածի առիթով, հետևեալ համակրական խօսքերով է վերջացնում իր Նկատողութիւնը: «Այդ յօդուածը վերոյիշեալ լրագրին մի գեղեցիկ պատասխան է, որ Սուվօրինների և Մօլչանօվների, ինչպէս հասարակօրէն ասում են, բերաններն է ցխում, մէջ բերելով և հաստատուն փաստեր»:

—

«Երևանի Յայտարարութիւններ» թերթը հաղորդում է, որ 11-ին հոկտեմբերի, ժամը 4-ին կէսօրից յետոյ, Երևանը բաղդ ունեցաւ ընդունել կովկասեան կառավարչապետին: Քաղաքը ընդունեց բարձր հիւրին հրաժշտութեամբ, զուռնայով և ճրագավառութեամբ: Խուռն բազմութեան ուրախ տրամադրութիւնը կենդանութիւն էր տալիս քաղաքին: Միւս օրը իշխան Դօնդուկօվ-Կորսակօվ այցելեց բերդի ռուսաց եկեղեցին, տեսաւ զօրքերը, յետոյ այցելեց հայոց հոգևոր դպրոցը, հայոց եկեղեցին, Թուրքաց մէչիդը, քաղաքի գիմնազիան, ուսուցչական սեմինարիան, ռուսաց և հայոց օրիորդաց դպրոցները և ըստ երևոյթին գոհ մնաց այս բոլորից: Իշխանը բարեհաճեց ընդունել քաղաքի և ազնուականների կողմից նրան տուած ճաշը քաղաքային կլուբում: Ճաշին հրաւիրված էին 120 հոգի: Ճաշի ժամանակ քաղաքագլուխը շնորհաւորեց քաղաքի կողմից նորին պայծառափայլութեան գալուստը և մի գեղեցիկ ատենաբանութեամբ բացատրեց թէ քաղաքը ինչ բարիքներ է սպասում իշխանից: Իշխանը, ինչպէս հաղորդում է Երևանի թերթը, համառօտ և ազդու կերպով պատասխանեց քաղաքագլխին համարեա հետևեալ խօսքերով. «Շնորհակալ եմ այն համակրութիւնից, որ քաղաքը ցոյց տուեց ինձ, խոստանում եմ ձեզ օգնական և պաշտպան լինել ձեր այն բոլոր խնդիրների իրագործութեանը, որոնք հակառակ չեն լինի պետութեան օրէնքներին և շահերին և որոնք օգտաւէտ կը լինեն Երևանի ամբողջ հասարակութեանը առանց խտրութեան կրօնի և ազգութեան»: Բազմաթիւ կենացներին իշխանը պատասխանեց ջերմեռանդ կերպով, ցանկանալով ամբողջ Երևանեան նահանգին առաջադիմութիւն և բարօրութիւն: Ճաշկերոյթից յետոյ մօտ կէս ժամ իշխանը իր համար պատրաստած սենեակում սուրճ վայելելով, խօսակցում էր գլխաւորապէս քաղաքագլխի հետ, քաղաքի վերաբերեալ գործերի մասին: Իսկ հետևեալ օրը, հոկտեմբերի 13-ին, ժամը 8-ին առաւօտեան, կառավարչապետը ուղևորվեց կրկին դէպի Թիֆլիս:

—

Պ. Աբէլ Ապրէսեանց մեզ գրում է, որ մի քանի երիտասարդներ դիտաւորութիւն ունեն նուիրել մի յայտնի գումար, յունվար ամսին պ. Րաֆֆիի քսան և հինգ ամեայ յօբելեանը կատարելու համար: Պարոնը յոյս ունի, որ շատերը կը միանան այդ երիտասարդների հետ, վերոյիշեալ դիտաւորութիւնն իրագործելու համար:

—

ԲԱԳՈՒԻՑ մեզ գրում են, որ հոկտեմբերի 19-ին անյայտ չարագործներ մի Թուրք երիտասարդին սպանեցին Բագուի արևմտեան կողմում:

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՆԱՄԱԿ ԳԵՐՄԱՆԻԱՅԻՑ

Հալբէրշտադ, 12-ին հոկտեմբերի

Որքան և լաւ գաղափար կազմած լինեն Գերմանիայի մասին հեռաւոր հայերը, այնու ամենայնիւ հազիւ թէ կարողանան գէթ մի հարիւրերորդ մասը երևակայել այն բոլոր կատարելագործութեանց, որ ամփոփում է իր մէջ այս ծաղկած երկիրը: Ամենահասարակ առօրեայ երևոյթներից մինչև ամենաբարձրը, ամենահասարակ արհեստից մինչև ամենաբարձր գաղափարականը, ամեն մի քայլափոխ, ամեն մի վայրկեան լի են բազմակողմանի հետաքրքիր, ուսանելի և մեզ համար օրինակելի կողմերով: Եթէ մէկը տասը տարի Թիֆլիս, մի հինգ տարի էլ Մօսկվա և Պետերբուրգ անցկացնելուց յետոյ գայ Գերմանիայի, թէկուզ ամենափոքր քաղաքը, դարձեալ նա կը զգայ իրան բոլորովին մի նոր, տարբեր աշխարհում, ամեն կողմը կատարելագործութիւն, գերազանցութիւն, գաղափարականի իրագործութիւն է տեսնում: Սկզբում մարդ իրան երազի մէջ է կարծում: Անհնարին համարելով ամեն մի հետաքրքիր երևոյթ Լրագրով յայտնել, կամենում եմ միայն մի երկու խօսք ասել ուսումնարանների մասին:

Այս ամառ երբ մանկավարժութեան լէկցիաները դադարեցան մի ամիս ժամանակով, ես ազատ ժամանակ գտնելով շրջեցի Գերմանիայի զանազան քաղաքները՝ Բերլին, Մագդէբուրգ, և այլն այստեղի ժողովրդական (Volks Schule) և քաղաքային (Bürger Schule) ուսումնարանների ներքին կազմակերպութեան հետ ծանօթանալու Նպատակով. (այդ իրաւունքը յատկապէս ձեռք էի բերած լուսաւորութեան նախարարութեան միջոցով):

Գերմանիայի իսկական փայլը նրա տարրական, ժողովրդական և քաղաքային ուսումնարանները պէտք է համարել: Գիտութեան փառաւոր ծաղկման բուն պատճառը ոչ թէ համալսարանը պէտք է համարել, այլ գաղափարականի չափ կատարելագործված տարրական ուսումնարանները: Այստեղի տարրական ուսումնարանները ութ տարվայ ընթացք ունեն և իրենց ծրագրով հաւասար են մօտաւորապէս Թիֆլիսի Ներսիսեան ուսումնարանի մինչև 5 կամ 6 երորդ դասատան ծրագրին:

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ՄԻ ԿՏՈՐ ԻՄ ՅԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆԻՑ

Ընթերցողը յիշում է պ. Անդրէաս Արծրունու դասախօսութիւնը. յիշում է նոյնպէս նրա առիթով պ. Գ. Ա. առաջնորդողը, բայց որպէս դի աւելի լաւ տպաւորվի ընթերցողի մէջ վերջինիս արդար յանդիմանութիւնը, կրկնում եմ այստեղ գրեթէ նոյն յօդուածը: Հազարաւոր մարկանց կարող էք պատահել, որոնք սրտի խորքից հառաչում են, ասելով, որ մեր հին երգերից շատերը, եթէ չասենք ամենը, և ուրիշ դրա նման շատ բաներ, շնորհիւ նախնիների անուշադրութեան անհետացել են իսպառ: Կրկնում եմ, իւրաքանչիւր քայլափոխում առիթ կունենանք հանդիպելու այդպիսիներին, բայց այդպիսիները՝ նկատելով շատ բաներ որոնք իրենց համար անհետաքրքիր են, անարժան են համարում ի լոյս ածելու: Իւրաքանչիւրին հարկաւոր է և հարկաւորվելու է ճանաչել գիւղը ու գիւղացուն. կան մարդիկ, որոնք իրենց ամբողջ կեանքը նուիրել են ժողովրդի ուսումնասիրութեան գործին. մեզանում դեռ այդ չը կայ, ուստի իւրաքանչիւրի պարտքն կարելոյն չափ է նպաստել այդ գործին. դա, կարելի է ասել, բարոյական պարտքն է ամենքի համար: Շատերը անցողակի նայելով գիւղի վրա, կարծում են, որ վերջինս անփոփոխ է մնում. կարծում են, որ գիւղացին զերծ է այն փոփոխութիւններից, որոնց անդադար ենթարկվում է քաղաքացին: Բայց այդպէս կարծել կը նշանակէր՝ չարաչար սխալվել: Պատմութիւնը վկայում է, որ սկսած հին ժամանակներից մինչև մեր օրերը ամենայետնեալ ժողովուրդներն անգամ ամենախաւար անկիւններում ենթարկված են եղել ու շարունակում են լինել ժամանակի փոփոխութիւններին. իւրաքանչիւր փոքր ի շատէ ապրած գիւղացու համար այն անսահման հակառակ ու միևնոյն ժամանակ ընդդէմ են նորութիւնները, որոնք օրէցօր նկատելի փոփոխութիւններ են մտցնում նրանց մէջ, որ սովորութիւն է դարձել հետևեալ ֆրազը. «բալամ, դու չես մնալու, մնալուրը ժամանակս է. անիծեալ լինի ժամանակս»: Լեզուի փոփոխման մասին, որի համար վկայում է նոյնպէս պատմութիւնը, միայն այսքանը կասեմ, որ մեր գիւղի բարբառը բաւականին նոր բառեր է ընդունել և շատ էլ հիներից կորցրել, այնպէս որ ինչպէս ասում էր մէկը, «եթէ մեր պապերից մէկը յարութիւն առնէր, անշուշտ կը զարմանար, երբ շատ բաներ իրեն անհասկանալի թէէին:»

Մենք այս տարի «Մշակ»-ի № 14-ին մէջ խօսելով Տաթևու վանքի մասին, ասեցինք, որ շնորհիւ մի քանի անձանց անհոգութեան, ապաղայ սերունդը այդ թանգագին հնութիւնը տեսնելու բաղդից զուրկ կը լինի: Նոյնը կը պատահի մեզ, եթէ մեզ չը խնայենք: Յիշեցէք Հ. Ալիշանի (Ղևոնդ) գործը և դուք կը գովէք, որովհետև արժանի է: Այժմ, երբ փոփոխութիւնների գոյութիւնը պարզ է, ևս այն պարզ է թէ ժամանակը կլանում է ամեն ինչ, պէտք է մեզանից ամեն մէկը իր սուրբ պարտականութիւնը համարի ազատել ժամանակի հոսանքից այն ամենը, որը թանգ է մեզ համար. և այդ է պատճառը, որ, յաջող դէպքից օգուտ քաղելով, պիտի տեսածը, նկարածը ու լսածը թղթի ու թանաքի միջոցով անմահացնել: Սիրելի ընթերցող՝ այդ հիման վրա, որպէս զի ճանապարհորդական տպաւորութիւններս շուտով չը ջնջվէին, կազմեցի նախապէս մի աննախանձելի յիշատակարան, ուր միջագրում էի այն ամենը, ինչ որ տեսնում էի, եթէ ոչ ուրիշների նուրբ ճաշակին բաւականութիւն տալու, գոնէ իմ ազատ ժամերս ընթերցանութեամբ անցկացնելու Նպատակաւ: Ահա իմ յիշած յիշատակարանից մի փոքր քաղուածք եմ անում, որով յոյս ունեմ կարող եմ, գէթ մի կարճ միջոց, ընթերցողիս ուշադրութիւնը գրաւել, այն ընթերցողիս, որը ցանկութիւն ունի իմանալու թէ ո՞րպիսի մարդիկ կան Մեղրու կողմերում, կամ Նախկին Հայաստանի Արևիք կոչված մասում: Այդ կողմերը և մի քանի դորա նման տեղեր, որտեղ բաղդ և առիթ եմ ունեցել լինելու, այնքան հեռու են կանոնաւոր ճանապարհներից, որ ոչ ոք մինչև օրս չէ ցանկացել նայել դէպի այդ անկիւնները: Եթէ այս անգամվայ քաղուածքս մի փոքր հետաքրքրութիւն կը շարժէ ընթերցողների մէջ, խոստանում եմ միւս անգամները ամբողջապէս նկարագրել միւս ճանապարհորդութիւններս:

Դեռ անցեալ ամառը մեր մէջ միտք էր ծագել տեսնել այն լեռնային մի քանի լճակները, որոնց հրաշալի դիրքը վաղուց անտի լսում էինք ականատեսներից, բայց այդ միտքը միայն այս արձակուրդներին մասամբ կարողացանք իրագործել: Ուզում էինք հէնց վարդավառի օրը, յուլիսի 24-ին, դուրս գալ, բայց տօնի պատճառով յետաձգեցինք մինչև միւս օրը: Առաւօտեան ժամի $4^1/_2$-ին, դեռ Արագածի գագաթն անգամ չէր տեսնում արեգակնային ճառագայթները, ես և միւս երեխայք քնած էինք էյվանում, գետնի վրա. (էյվանի երեք կողմից պատ է գնացած, իսկ առաջը բոլորովին բաց է): Յանկարծ, ոտերս մրսեցին, կարծես մի ինչոր ցուրտ բան ածեցին. ուշ չը դարձրի. քունս յաղթեց, բայց ջրի միւս կաթիլները, երեսիս վրա ընկնելով, զարթեցրին ինձ: Ի՞նչ եմ տեսնում. մեր բարեկամուհիներից մէկը «սաթըլ»-ը *) ձեռքին, սառը ջրով լիքը, այս կողմ, այն կողմն է սրսկում: Վեր ես կենում և իբրև հին սովորութիւնների հնազանդ որդի, մի և նոյն կերպով դու ես վարվում: Մի փոքր յետոյ, կը տեսնէք, որ կանայք

*) Կօթաւոր պղնձէ աման է:

գերմանական օրինաց (գիրք II. գլ. 12. § 43-ի) համաձայն ամեն մէկ հայր իր որդուն վեց տարեկան հասակից մինչև 14 տարին լրանալը պէտք է ուսումնարան ուղարկէ: Ուրեմն ուզենայ, չուզենայ պէտք է իւրաքանչիւր ոք ութ տարի ուսանի. (պարտադրանցը մեծ տուգանքի է ենթարկվում գլ. 12. § 44.): Առաջինից մինչև հինգերորդ ուսման տարին տղայք և աղջկերք նստած են խառը մի և նոյն դասատան մէջ, այնուհետև զատ զատ: Այդպիսի երկսեռ դասատներում դասատուութիւնը կատարվում է շատ յաջող. մի և նոյն ժամանակ խնայողութիւն է լինում ժամանակի և դրամի: Կան այնպիսի ժողովրդական ուսումնարաններ, որոնք, ինչպէս և բոլոր ժողովրդական ուսումնարանները, 8 տարվայ ընթացք ունեն, 8 տարվայ ծրագիր ունեն, բայց այդ ամբողջ ութ տարվայ ընթացքը պէտք է աւանդվի մի դասատան մէջ: Մի դասատան մէջ նստած են ութ բաժանմունք և այն բաժանմունքը, որ տառերը նոր է սկսում և այն բաժանմունքը, ուր Գեօթէի և Շիլլէրի գրուածքներն են քննվում: Մի և նոյն ուսուցիչը մի ժամվայ մէջ այդ ծայրայեղութիւնը պէտք յաջողութեամբ կատարի, առանց մանկավարժական մի որ և է օրէնքի հակառակ գործելու: Եւ այդ կատարում է շատ յաջողութեամբ գերմանական ուսուցիչը:

Գերմանական ժողովրդական ուսուցիչները պատրաստվում են ուսուցչական դպրանոցներում, որոնց թիւը հարիւրի է հասնում: Հալբէրշտադի ուսուցչական դպրանոցը առաջադոյններից է: Սա հիմնված է սրանից 105 տարի առաջ, 1778 թւին: Ուսուցչական դպրանոցը քաղաքի առաջին շինութիւնն է իր հոյակապութեամբ և մեծութեամբ: Ունի երեք լսարան, հարիւր ուսանող, որոնցից 88 գիշերօթիկ են և վճարում են տարեկան 180 մարկ: Պարապմունքը լինում է առաւօտեան 7 ժամից մինչև 12 ժամ և կէսօրից յետոյ երկու ժամից մինչև 4 կամ 5, 6, 7:

Իւրաքանչիւր 6 ուսանող իր համար ունի առանձին պարապման սենեակ, երկու սենեակ էլ 12 երթևեկի համար է նշանակված: Գլխաւոր առարկաներն են. 1. Պատմութիւն մանկավարժութեան, 2. Մէթօդիկա. 3. Հոգեբանութիւն. 4. Լօգիկա: Դպրանոցի տեսուչ և մանկավարժութեան ուսուցիչը Քէրն է: Ով փոքր ի շատէ ծանօթ է մանկավարժութեան հետ, նա անպատճառ պէտք է և Քէրի անունը լսած լինի. սրա բազմաթիւ աշխատութիւնները թարգմանված են զանազան եւրօպական լեզուներով. «Պրակցիս» կոչված մեթօդիկայի ձեռնարկը 9 լեզուով թարգմանված է. գերմանական համարեա բոլոր ուսուցչական դպրոցներում դա է իբրև ձեռնարկ ընդունված: Քէրի գլխաւոր արժանաւորութիւնը այն է, որ կեանքից անմիջապէս կազմած լինելով իր մեթօդիկան շատ յաջողութեամբ գործադրվում է, իրականացնում է, այն ինչ Հէրբարդեանը փիլիսոփայութեան վրա հիմնված լինելով, գործադրութեան մէջ շատ անյաջող է երևում, ուստի և Գերմանիայում Հէրբարդեան մանկավարժութիւնը մնալով միայն իբրև գիտութեան զարդ, ժամանակի վաղօրեայ ծնունդ, ուսուցչական դպրանոցներում չէ աւանդվում:

Քէրը ինքը լինելով մանկավարժական գիտութեան ստեղծող, ոչ մի ձեռնարկ չէ գործ դնում. մարդկային բազմաբովանդակ կեանքն է նրա ձեռնարկը: Վերցնում է մի շարք առօրեայ երևոյթներ, բացատրում է նրանց պատճառները՝ և հոգեբանական, մանկավարժական օրէնքներ է դուրս բերում: Ուսանողները ևս իւրաքանչիւր հետևեալ դասի համար ամեն մի հոգեբանական օրէնքի համար պէտք է մի շարք օրինակներ ունենան հանդերձ սեպհական բացատրութեամբ: Ամենաբարձր հոգեկան երևոյթները՝ ինչ է դատողութիւն, ճշմարտութիւն, կրօն... բոլորը նկարվում է տախտակի վրա և այնքան մատչելի կացուցանվում, որ... չը նայելով իր խոնարհված տարիներին (մօտ 60 տարեկան է նա) դասախօսում է ամենայն աշխուժութեամբ, եռանդով, տաքացած, մի և նոյն ժամանակ լի ուրախութեամբ, հետաքրքրութեամբ և սիրով:

Քէրն է դասախօսում և կրօնը. այդ առարկան այստեղ այնքան բազմաբովանդակ, լի հոգեկան աշխարհի ճշմարտութեամբ մի առարկայ է ներկայանում, որ առաջին տեղն է բռնում: Ամեն մի բառի տակ, ո՛րքան խմաստ, ո՛րքան փիլիսոփայական վարդապետութիւնք, ո՛րքան բարոյականի սկզբունք են թաքնված: Որքան մարդ աւելի է մտածում, այնքան աւելի և աւելի են բացվում նրա առաջ այդ անհուն բարոյական փիլիսոփայութեան քանքարները: Ամեն մի բառ, ամեն մի դէպք հոգեբանօրէն քննում է Քէրը: Ուսանողները ոչ մի առարկայի, ոչ մի դասի ժամանակ այնքան չեն խորասուզվում, այնքան մտաւորապէս չեն տանջվում, ինչպէս այն ժամանակ, երբ նրանց կրօնի դասին հարցեր է առաջարկում Քէրը: Կրօնի այդպիսի աւանդումը ես աւելի զարգացողական գտայ, քան թէ մինչև այժմ իմ կարծած բոլոր միւս մաթէմաթիքական առարկաները:

Ուսուցչական դպրանոցի ստորին յարկում գտանվում է երկու ուսումնարան, մէկը քաղաքային ուսումնարան (Bürger Schule), միւսը ժողովրդական ուսումնարան (Volks Schule). իւրաքանչիւրը ութ տարվայ ընթացքով: Երկուսում ևս տղայք և աղջիկներ միասին են նստած: Քաղաքային ուսումնարանի իւրաքանչիւր դասատուն առանձին է, այն ինչ ժողովրդական ուսումնարանի ութ տարվայ ընթացքը մի դասատան մէջ է. այսինքն ութ տարվայ ընթացքը աւանդվում է մի դասատան մէջ, ուր ութ բաժանմունք կայ և ուր ուրեմն աշակերտը ութ տարի պէտք է մնայ: Դպրանոցի բոլոր 7 ուսուցիչները մի մի օրինակելի դաս են տալիս այստեղ. մնացած ժամանակ դասախօսում են պրակտիկանտները, որոնց համագումար դասերը քննվում է Օրդինարիուսի նախագահութեամբ շաբաթ մի անգամ:

Այս տարի կաւարտեն 34 հոգի ուսուցիչներ, որոնք պէտք է ժողովրդական կամ քաղաքային ուսումնարանի ուսուցիչ դառնան, տարեկան 800 մարկով կամ մօտ 400 րուբլիով և պատրաստ բնակարանով: Մեր հայ մանկավարժներից մի քանիները ևս այստեղ են լսել և ուսել մանկավարժութիւն, բայց նրանք ստանում են 3000 րուբլ, այսինքն երկու անգամ աւելի քան նոյն իսկ իրանց ուսուցիչ Քէրը:

Աւետիք Տէր-Յակովբեանց

ԱՐՏԱՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—

—«Berliner Tagblatt» լրագիրը Կ. Պօլսից մի հետաքրքիր նամակ է ստացել, որի մէջ նկարագրվում է, թէ Թիւրքաց մայրաքաղաքի մէջ ինչպէս են նայում Թիւրքիայի և Ռուսաստանի յարաբերութիւնների վրա: «Երկարատև հանդարտութենից յետոյ, գրում է թղթակիցը, բարձր քաղաքականութեան մէջ դարձեալ շարժումն է նկատվում: Բ. Դուռը մտադիր է մի բողոքագիր ուղարկել պետութիւններին Բերլինի դաշնագրի Բաթումին վերաբերեալ յօդուածի մասին: Ռուսաստանը ղբաղվեցաւ Բաթումի նշանակութիւնը ամեն կերպ բարձրացնելով: Փողերը առատ ձեռքով էին տրվում: Ոչ Թիւրքաց շահերը, ոչ մահմետականներինը և ոչ Փոթիինը ի նկատի չէին առնվում: Փոթին կորցրեց իր նախկին նշանակութիւնը: Բաթումը գրաւեց այն բոլոր տարրերը, որոնք նպաստում են նաւահանգստի բարւոքմանը: Փոթիի 10000 բնակիչներից այնտեղ շատ աննշան մասը մնաց, որի համար բաւական է փօստային երրորդ կարգի կայարան: Փոթիի նաւահանգիստը կառուցանելու համար ծախսած քսան միլիօն րուբլը զոհեցին, որպէս զի Բաթումը հակառակորդ չունենայ: Թիւրքաց բողոքագիրը մեծ աջողութիւն չէ կարող ունենալ, որովհետև, անգլիական քաղաքագէտները Բաթումը ռուսաց ձեռքին վտանգաւոր չեն համարում հնդկական և պարսկական իրանց առևտրի համար: Այդ բողոքագիրը, ինչպէս և ուրիշ դրա նմանները կը ծառայեն իբրև նիւթեր ապագայ ընդհանուր հաշիւների համար»:

—Պեշտից «Köln Zeitg.» լրագրին գրում են հոկտեմբերի 6-ից. «Միլան թագաւորի մօտ ազգականը և բարեկամը սերբիական թագաւորի դրութեան և նրա հայացքների մասին միջին եւրօպական դաշնակցութեան վերաբերութեամբ հաղորդեց ինձ մի քանի մանրամասներ, որոնք կարող են պարզել այն բոլորը, ինչ որ սխալ հաղորդել են լրագիրները: «Ամենից առաջ, ասեց իմ խօսակիցը, անիրաւացի է այն լուրը, իբր թէ ռուսական դիպլօմատիան կամենում իշխան Պէտր Կարագէօրգիեվիչին սերբիական գահը բարձրացնել: Նա կուսակցութիւն չունի Սերբիայի մէջ: Միւս կողմից Միլան թագաւորը համոզված է, որ սերբիական ժողովրդի մեծամասնութիւնը նրան չէ հակառակում: Եթէ ներկայումս սերբերը թագաւոր ընտրէին, մեծամասնութիւնը կը քուէարկէր չերնոգօրիական իշխան Նիկօլային: Վերջապէս անիրաւացի է լրագիրների և այն կարծիքը, իբր թէ Սերբիային յեղափոխութիւն է սպառնում: Միայն Ռուսաստանը կարող է յեղափոխութիւն ծագեցնել, բայց ներկայումս նա այդ չէ ցանկանում, թէպէտ Սերբիան արդէն միացաւ միջին—եւրօպական դաշնակցութեան և Աւստրիայի հետ: Ռուսաստանը տրամադրված չէ Աւստրիայի հետ պատերազմ բանալու համար, բացի գուցէ այն դէպքից, երբ Աւստրիան վերջնականապէս իր հետ կը միացնէ Բօսնիա ու Հերցեգօվինան և կը շարժվի դէպի Սալօնիկ»: Իմ խօսակցի կարծիքով, Ռուսաստանը չէ կամենում պատերազմել Աւստրիայի հետ, չուզենալով վնասել նրա ներքին քաղաքականութեան զարգացմանը: Ռուսաց առաջնորդող շրջանները համոզված են, որ սլավական տարրերը տիրապետող կը դառնան Աւստրիայի մէջ և այն ժամանակ գործերի դրութիւնը Ռուսաստանի համար նպաստաւոր կը լինի: Պատերազմը հաւանական չէ: Երբ սլավական տարրը տիրապետող կը լինի Աւստրիայի մէջ, գործերի դրութիւնը Ռուսաստանի համար շահաւէտ ուղղութիւն կարող է ստանալ:» Այս է իմ խօսակցի կարծիքը: Իմ կողմից կը նկատեմ, որ այստեղի առաջնորդող շրջանները գուցէ աւելի ճիշդ կարծիքի են:

—Բօլգարական «Сознанье» լրագիրը հրատարակեց հետևեալ շրջաբերականը: «Մեզ պատուիրեցին յայտնել, որ ռուսաց կառավարութիւնը, որի ներկայացուցիչը Եօնինն է, չէ կարող պատասխանատու լինել Ցանկօվի և նրա այժմեան ընկերների գործողութիւնների համար, և որ ռուսաց կառավարութիւնը կարող է միայն կասկածանքով վերաբերվել գործերի այժմեան դրութեանը բօլգարական իշխանութեան մէջ: Միւս կողմից մենք գիտենք, որ Ռուսաստանը շուտով մի հաւատարմատար կուղարկի, որին յանձնված կը լինի եռանդով գործել Բօլգարիային իր այժմեան սխալ դրութենից ազատելու համար:

—Մուխտար-փաշայի յանձնարարութեան մասին «Neue Freie Presse» լրագրին գրում են. «Սուլթանի հաւատարիմ մուշիրը յանձնարարութիւն չէր ստացել դաշնակցութիւն կապել կամ Թիւրքիան միացնել աւստրօ-գերմանական դաշնակցութեանը: Մուխտար-փաշան մի քանի անգամ խորհրդակցեց կոմս Կալնօկիի հետ: Աւստրիական և Թիւրքաց դիպլօմատիան անկարող է չը հետաքրքրվել մի քանի հարցերով, որոնք դուրս են նրա ազդեցութենից: Բայց կոմս Կալնօկի կարողացաւ հաւատացնել Թիւրք գեներալին, որ Աւստրիան բարեկամական դիտաւորութիւններ ունի: Բացի այդ սուլթանի դեսպանը մի համոզմունք կը տանի, որ ամեն դէպքում, երբ Բ. Դուռը կը գործէ խաղաղութիւնը պահպանելու համար, նա կատարեալ յոյս կարող է ունենալ աւստրօ-գերմանական դաշնակցութեան օգնութեան վրա: Ինչ կը վերաբերի Մուխտար-փաշայի այցելութեանը իշխան Բիսմարկին, նրա վրա ազդեցութիւն գործեց այն փաստը, որ ներկայումս Թիւրքաց ծառայութեան մէջ բազմաթիւ գերմա-

---

խմբվել են մէլիքուհու չորս կողմը ու ջրով սպառնում են, այն է ջրի մէջ, ինչպէս ասում են, ծլփծփել, եթէ մի բան չը բաշխի նրանց. Նոյնպէս են վարվում մէլիքի հետ տղամարդիք: Ինչպէս վճռել էինք, միւս օրը Լիճքվաղից, կամ, ինչպէս սովորաբար կոչում են, Լիչկվաղից դուրս գալ. բայց նախ քան բարձրանալը Թումբի գլուխը, որտեղով մեր ճանապարհն է ընկած, աւելորդ չեմ համարում մի քանի խօսք ասել Լիճքվաղի մասին: Լիճքվաղը մեղրեցւոց ամարանոցն է, ընկած է նոյն անունով գետակի երկու կողմերում, Արագածի կամ Ալագեզի (Ալագէազ) ստորոտում: Գետակը սկիզբն է առնում յիշեալ լեռան ձիւներից: Այստեղից մի ճանապարհ կայ Ալագեզի վրայով, որ տանում է դէպի Ագուլիս կամ Օրդուբաթ: Մի հինգ վեց տարի սրանից առաջ, բացի մի քանի հին էյվանից, մնացածները ալաչուխներ*) էին, թաղիքներով ծածկուած, իսկ այժմ տարէցտարի վերջիններիս թիւը ընկնում է. շինում են այնպիսի էյվաններ, որոնց առջև գտնվում են բանջարանոցները: Հին գերեզմանատունը և աւերակ դարձած եկեղեցին վկայում են, որ մի ժամանակ այստեղ ապրել են հայեր, բայց ոչ նման նրանց տեղը բռնողներին: Երևում է թէ ինչպէս աշխատասէր մարդիք են եղել. արտերը տերրասաձև ցածրանում են. իւրաքանչիւր արտի չորս կողմում տընկուած են թթենիներ, տանձենիներ, շլորենիներ և որ գլխաւորն է ընկուզենիներ. փորել են առուագոգեր, որոնք քանի՜ քանի՜ արտեր են ընդգրկում.. Լիճքվաղը շրջապատած է անտառներով, որոնք գլխաւորապէս բաղկացած են կաղնի և ուլասի ծառերից, բայց ոչ սակաւ են և զխկի, մախի, հացի, հունի, սզնի, խնձորենի, շլորենի, գայլի-կեռասենի և այլն ծառեր ու մհասուրի, թըրրղի (լաւ ձեռափայտ), ծխաւլի (ցախաւելի), խէչնի, մացառի և այլն թփենիներ: Այժմ ասենք մի երկու խօսք ևս մեղրեցիների մասին: Երբ առաջին անգամ մտնէք մեղրեցւոց մէջը, աչքի ընկնող ու ամենահետաքրքիր բանը մեղրեցու կնոջ գլուխն է. ոչ մի տեղ չէք պատահի կանանց, որոնք այնպիսի ծանր ու անճոռնի գլուխ կապէին, որպիսի են մեղրեցի կանայք. հնագէտը դրանց գլխին կարող է գտնել այնպիսի հին դրամներ, որ հազիւ թէ գտնէր հնութիւններ փորելով: Բաղդաւորապէս այժմ ազուլեցուհիների պէս են հագնվում ու գլուխ կապում, այն է բերանը, կամ ինչպէս ասում են, «ռէխը» բաց: Մեղրեցի կնոջ գործը միայն ամարանոցն է մի վեց կամ ութ շաբաթ թեթևացնում, իսկ մնացած ժամանակները օգնում է տղամարդին թէ տանը ու թէ արտումը: Կանայք ամարանոցում կար են անում, չխկլտանով*) դայթան**) են գործում, դուգ են մանում, խմբվելով սորա վրանում, միւսի ալաչուխում և այլն, որպէս զի ամբողջ տարուայ համար բամբասեն: Բամբասանքը սովորական բան է հայերիս մէջ:

Մեղրեցի տղամարդը, ըստ մեծի մասին, ամառը անց է կացնում գիւղում բամբակի արտերը ջրելով. սովորաբար նրանք շաբաթ երեկոները գալիս են Լիճքվաղ, որպէս զի մի երկու օր ազատ մնան գիւղի մժղուկներից ու տօթերից: Կիրակի օր կը տեսնէք որ թէ կանայք և թէ մարդիք զուարճանում են ծառերի շուաքներում, ցուրտ աղբիւրների կողքերում, կամ թէ մի այլ խումբ ուշադրութեամբ լսում է լրագիր (Մշակ) կամ մի այլ գիրք ընթերցողին. շատ հետաքրքրվում են տաճկահայերի վիճակով: Անցեալ տարիները կամ թէ հէնց այս տարի, եթէ անտառի միջով հսող առուի ուղղութեամբ մտն գայիք, դուք մի փոքր գնալուց յետոյ կը տեսնէիք, որ այդ խոր անտառումը, առուի կողքին, սովորում են թէ գիւղական տղայք ու թէ աղջկերք. ուրախալի երևոյթ չէ, սիրելի ընթերցող: Մեղրեցիների համար, թէև շատ կարճ, բայց յիշատակարանիս ծրագրին համեմատ աւելի շատ գրեցի. յոյս ունեմ, որ մեղրեցւոց կեանքից աւելի մանրամասն տեղեկութիւններ կը հաղորդեն նորանց որդիքը, իսկ այժմ շտապեմ ճանապարհս շարունակելու. ընկերներս սպասում են:

Որը ջորի, որը ձի նստած բարձրացանք Թումբի գագաթը, ճանապարհը խիտ անտառի միջովն է ընկած. տեղ-տեղ անտառը կտրած է ցորեն կամ գարի վարելու համար, հողի պակասութեան պատճառաւ: Պիտի անցկենայինք «Գանլու դամի»—արիւնոտ արտի մօտով. այստեղ շատերն են սրի ճարակ դարձել. մեզ նմանները մի հրացանի ու ատրճանակի վրա յուսալով միթէ կը համարձակվէին ոտը դնել այստեղ. ի հարկէ ոչ. քանի՜ մարդիկ անմեղ արիւն են թափել այդտեղ: Իսկ այժմ անվտանգ է: Վերջապէս անտառից դուրս եկանք, սկսեցինք ցածրանալ. այստեղ են Միւլք ու Մնաշու կոչված թուրքաբնակ գիւղերը: Ճանապարհի երկու կողմը արտեր ու մարգագետիններ են. ամեն տեղ անտառի խղճալի հետքերը ցոյց են տալիս, որ մի ժամանակ գոյութիւն ունեցել են. յայտնի բան է այդպիսի անխնայ կըտրելով կտրտելու հետևանքը շատ զգալի պիտի լինի. դեռ այժմ իւրաքանչիւր առուն կամ գետակը իր սաստկագոյն հեղեղներով ու տարէցտարի սաստկացող երաշտները վաւթարագոյն ապագայի

*) Ալաչուխ կամ Ալաչուկ հայերէն վրան կը նշանակէ. շրջապատված է չաթմանով, որ եղէգնից է գործվում: Կտուրը կամարաձև է և ծածկված է թաղիքներով կամ ջէջիմով:

*) Մի պարկ է խռտով կամ յարդով լցրած. երկու կամ երեք վերջօկ երկայնութեամբ տասը կլորիկ փայտի կտորներ վրա են տուած (շրջապատած են) թելով ու դրանց ծայրերը միասին հաւաքելով, վերևի մասում պնդացնում են, այնպէս որ փայտի կտորները մնում են կախ ընկած: Չըխկլտանը գործում են թեքեալ դրութեան մէջ դնելով նրան: Չխկլդան «չխկ» ձայնից է ծագում, որովհետև գործելու ժամանակ փայտերը, փոխադարձ շփվելուց, չխկում են անդադար:

**) Դայթան նշանակում է СНУРОКЪ.

...նացի օֆիցերներ և աստիճանաւորներ կան։ Իսկապէս Մուխտար-փաշայի յանձնարարութիւնը անմիջական հետևանք կարող է ունենալ։ Բերլինից հաղորդում են, որ Նորերումս Վիլհէլմ կայսրը թոյլ տուեց գերմանական չատ օֆիցերներին ժամանակաւորապէս մտնել Թիւրքաց ծառայութիւնը։

—«Köln. Zeitg» լրագրի մէջ տպված է հետևեալ թղթակցութիւնը Բերլինից, հոկտեմբերի 7-ից. «Կիսապաշտօնական հաղորդութիւնները Մուխտար-փաշայի խորհրդակցութիւնների մասին Ֆրիդրիխսրուէի և Վիէննայի մէջ մեծ տպաւորութիւն են գործում և խօսակցութիւնների առարկայ են դարձել։ Ինչպէս միշտ պատահում է այսպիսի դէպքերում, այժմ էլ աշխատում են գտնել այն պատճառները, որոնք պահանջում են կիսապաշտօնական բացատրութիւններ։ Գերմանիայի և Աւստրիայի վարմունքը Անգլիայի բարձրացրած հայկական խնդրի վերաբերութեամբ այնպէս է բացատրվում, իբր թէ աշխատանքները յօգուտ Հայաստանի անկախութեան վերջ ի վերջոյ Ռուսաստանի ձեռքը կը գցեն այդ երկիրը և հետևապէս Գերմանիա և Աւստրիա չեն կարող նպաստել այդ աշխատանքներին։ Այս էլ բաւական պարզ է։ Ասում են թէ առաջ էլ, երբ Անգլիան պահանջում էր Հայաստանի մէջ վերանորոգութիւններ մտցնել, Նրանից վերոյիշեալ չարժառիթը չէին ծածկում։ Մի կէտ էլ բացատրութեան կարօտ է։ Կ. Պօլսի արժանահաւատ շրջանները հաւատացնում են, իբր թէ, լօրդ Դիւֆֆերին Կ. Պօլիս վերադառնալուց յետոյ դեռ չէ բարձրացրել հայկական հարցը։ Նա այդ արաւ կէս տարի առաջ, առաջարկելով Մուխտար-փաշային իբրև ընդունակ Նահանգապետ։ Կիսապաշտօնական հաղորդութիւններին համեմատ լօրդ Դիւֆֆերին առաջարկում է ինքնավարութիւն շնորհել Հայաստանին, այդ պատճառով Հայաստանը շուտ թէ ուշ Ռուսաստանից կախված կը լինի։ Դրանից եզրակացնում են, որ ոչ Գերմանիան և ոչ էլ Անգլիան չեն կամենում Նպաստել Անգլիայի ձգտումներին Հայաստանի վերաբերութեամբ։ Երկիւղ են կրում, որ այդ ձգտումները Անգլիայի ցանկացած հետևանքները չեն ունենայ։ Նշանաւոր է, որ յիշեալ յօդուածում Հայաստանի գոյութիւնը վիճելի է դարձրած. «Հայերը, ինչպէս միշտ Թիւրքերը ասել են, բնակվում են ինչպէս այդտեղ, նոյնպէս էլ Թիւրքիայի միւս մասերում, բայց ոչ մի տեղ Նրանք մեծամասնութիւն չեն կազմում, և Նրանց ժողովուրդ համարողը Ռուսաստանի շահերն է պաշտպանում։ Լօնդօնում գիտեն, որ եթէ Անգլիան բարձրացրել է կամ բարձրացնելու է հայկական խնդիրը, Նրա ձգտումները համակրութեամբ չեն ընդունվի։ Ուրեմն Նա չէ կարող յուսալ աջողութեան վրա և հէնց այդ պատճառով գուցէ հայկական խնդիրը չը բարձրանայ։»

—«Temps» լրագիրը ասում է, թէ Բերլինի «Tageblatt» լրագիրը լաւ աղբիւրից տեղեկութիւններ է ստացել, որ արևելեան խնդիրը և առաւելապէս գործերը Թիւրքաց Հայաստանում ներկայ ժամանակում եռանդոտ բանակցութիւնների առարկայ են դարձած եւրօպական պետութիւնների մէջ։

—«Politik» լրագրի խօսքերով, Ղազի-Մուխտար-փաշան, իր Վիէննա մնալու ժամանակ, խօսելով Թիւրքիայի դէպի արևելք երկրները ունեցած յարաբերութիւնների մասին, յիշեց Հայաստանի մասին և Անգլիայի Նրա վերաբերութեամբ ունեցած Նպատակները։

«ՄՇԱԿԻ» ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ՀԻՒՍԻՍԱՅԻՆ ԳՈՐԾԱԿԱԼՈՒԹԵՆԻՑ

Ս. ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 22 հոկտեմբերի։ 6-դ զօրաբաժնի հրամանատար գեներալ-լէյտենանտ Ռօօպ Նշանակված է Օդէսսայի ժամանակաւոր գեներալ-Նահանգապետի պաշտօնակատար և Օդէսսայի զինուորական շրջանի զօրքերի հրամանատար։ Երէկ հանդիսով տօնվեցաւ Ռուսաց Ակադեմիայի հարիւրամեայ յօբելեանը, որը այժմ անուանվում է գիտութիւնների ակադեմիայի երկրորդ բաժին. Հանդէսը կատարվեցաւ Ակադեմիայի կօնֆերենց-դահլիճի մէջ։ Ծաղիկներով և Պետրոս Մեծի, Եկատերինա II-ի և Ալէքսանդր I-ի կիսարձաններով զարդարված խորշի առաջ շինված բեմի վրա տեղեր բռնեցին Ակադեմիայի Նախագահ կոմս Տօլստօյ, փոխ-Նախագահ Բունեակօվսկի և ակադեմիկ Գրօտ, որ Նախագահում է երկրորդ բաժնին։ Բեմի կողքերին կանգնած էին Ակադեմիայի միւս անդամները։ Հանդիսին Ներկայ էին ժողովրդական լուսաւորութեան մինիստրը, սուրբ սինոդի օբեր-պրօկուրօրը, վարչական ուրիշ անձինք և պրօֆեսօրները։ Ակադեմիկ Սուխօմլինօվի ճառի և Պուշկինի մրցանակների հաշւի կարդալուց յետոյ կատարվեցաւ պատգամաւորների ընդունելութիւնը և ուղերձների ընթերցանութիւնը։ Հոգևոր ակադեմիայի ուղերձը, որ լի էր ազգասիրական զգացմունքների արտայայտութեամբ, աղմկալի ծափահարութիւններով ընդունվեցաւ։ Հանդէսը վերջացաւ շնորհաւորական հեռագիրների ընթերցանութեամբ։ Լուրերի համեմատ բօլգարական Նախկին մինիստր Կաուլբարս Նշանակված է Տվերի մէջ եղած զօրքերի հրամանատար։ Նոյնպիսի պաշտօն կը ստանայ գեներալ Սօբօլեվ Ս. Պետերբուրգի մէջ։ Ռուսաց Աշխարհագրական ընկերութիւնը հեռագիր ստացաւ Պրժեվալսկուց, որ Նա երէկ Կեախտայից Ուրգա ուղևորվեցաւ։ Երէկ երեկոյեան տօնվեցաւ Ս. Պետերբուրգի Մեծ Թատրօնի հարիւրամեակը։ Թատրօնը լի էր։ Օթեակները հանդիսաւոր պատկեր ունէին։ Կատարվեցաւ ժողովրդական հիմնը, որ երեք անգամ կրկնվեցաւ, և այնուհետև հանդիսին յարմար ոտանաւոր կարդացվեցաւ։ Ներկայացումը կազմված էր կայսրուհի Եկատերինայի „Ո՛ ժամանակ“ պիէսայից, „Օրփէյ դժոխքում“ օպերետի կտորներից և „Երազ ամարային գիշերով“ բալետից։ Ֆլիգել-ադիւտանտ գնդապետ Կաուլբարս ուղևորվեցաւ Բօլգարիա։

ԽԱՐԿՕՎ, 22 հոկտեմբերի։ Հոկտեմբերի 25-ից դադարեցվում են սուրհանդակի գնացքները Սեվաստօպօլի ճանապարհի վրա։

ԼՕՆԴՕՆ, 22 հոկտեմբերի։ Դուվր տանող երկաթուղին խստութեամբ պահպանվում է այն լուրի պատճառով, իբր թէ դիտաւորութիւն կայ ճայթեցնել այն գնացքը, որով Կօնաուտի դուքսը և դքսուհին պէտք է Հնդկաստան ուղևորվեն։

ԲԷԼԳՐԱԴ, 22 հոկտեմբերի։ Զայչարի շրջանը պաշարման դրութեան ենթարկվեցաւ, որովհետև ազգաբնակութիւնը հրաժարվեցաւ զինաթափ լինել։ Այդ շրջանի թագաւորական գործակատար Նշանակված է գեներալ Նիկօլիչ։

Ս. ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 23 հոկտեմբերի։ Փարիզի „Gaulois“ լրագրի մէջ լուր տպվեցաւ, իբր թէ Բարձրագոյն ճաշի ժամանակ Գատչինօի մէջ, ուր հրաւիրված էր Ֆրանսիական Նախկին դեսպան Ժօրէս, փոխադարձ կենացներ առաջարկվեցան Ռուսաստանի և Ֆրանսիայի բարօրութեան համար։ „Journal de St. Petersbourg“ հերքում է այդ լուրը և ասում է, որ այդպիսի դէպքերում մինչև անգամ սովորութիւն չը կայ տօստեր առաջարկելու։ Այդ լրագիրը անհիմն է համարում „Gaulois“ լրագրի միւս լուրն էլ, իբր թէ իշխան Բիսմարկ կամենում է վերականգնել Լեհաստանը Գերմանիայի և Ռուսաստանի մէջ մի արգելք դնելու Նպատակով։

ՓԱՐԻԶ, 23 հոկտեմբերի։ Ծովապետ Մէյերի տեղ Տօնկինի ջրերի մէջ եղած Ֆրանսիական Նաւատորմի հրամանատար Նշանակված է Ծովապետ Լեսպէս։ Օրերումս կառավարութիւնը դարձեալ 10 միլիօն ֆրանկ կը պահանջէ Տօնկինի արշաւանքի համար։ Ճիշդ չեն այն լուրերը, իբր թէ չինական դեսպանութիւնը օրերումս հեռանալու է Փարիզից։

ԲԷԼԳՐԱԴ, 23 հոկտեմբերի։ Մինիստրների խորհուրդը որոշեց Սերբիայի Ներքին բաժիններում գործերի դժուար դրութեան պատճառով, դադարեցնել տպագրական և հասարակական ժողովների օրէնքների գործադրութիւնը և մտցնել սկզբնական ցենզուրա։ Թագաւորական հրամանով պաշարման դրութեան գործադրութեան ժամանակ զօրքերին պէտք է պահեն այն տեղական բնակիչները, որտեղ մտցրած է բացառական դրութիւնը։ Օֆիցերների և ունտեր օֆիցերների ռոճիկը կրկնակի կը լինի բացառական դրութեան ժամանակ։

...դուժկաններն են։ Աստուած վերջը բարի անէ։ Երեք կամ չորս ժամից յետոյ իջնում էինք Զուար կոչված գետի ձորակը. այդ ջուրը, որի առողջարար լինելը վաղուց յայտնի է ամենքին, սկիզբն է առնում այն տեղերից, ուր թագաւորում է յաւիտենական սառուց ու ձիւն. քանի քանի ոչխարների ու այլ անասունների հօտեր ամբողջ ամառը կանաչ կերակուր են գտնում այդտեղ, լեռների լանջերում, ամենաերաշտ տարին անգամ։ Գետի միւս ափում, աւերակ դարձած գիւղից կանգուն ու չէն մնացել է Զուարու եկեղեցին։ Դուք չատ հազիւ կը պատահէք, որ աւերակ գիւղում կանգնած չը լինի Նրա եկեղեցին. սա կարելի է մեկնել Նրանով, որ քուրդերը կամ պարսիկները—աւերիչ տարրը—մեծ յարգանքով էին վերաբերվում դէպի սրբութիւնները, որովհետև չատ սաստիկ վախենում էին սրբերի զօրութիւնից։ Տարին մի անգամ այստեղ պատարագ են մատուցանում սովորաբար, որը լինում է վարդավառին։ Այդ օրը կը տեսնէք աստ և անդ զոհերը դէպի արևելք դարձրած մորթում են, կրակ են անում, շամփուրներ են պատրաստում ճիպոտներից, միս են եփում, միս են խորովում և այլն, իսկ ժողովրդի մեծ մասը լքցնում է եկեղեցին, ուր հարևան գիւղի քահանան պատարագ է մատուցանում։ Ուշադրութեան արժանի է Նկատել, որ չատ սրբավայրեր մի և Նոյն Նշանակութիւնն ու յարգանքն են վայելում թէ հայի և թէ Թուրքի կողմից և այս է պատճառը, որ վերջինս հայի մօտ հայոց եկեղեցիների կամ վանքերի անունովն է երդվում։ Աւերակների միջից անցնելով ու մի քիչ ևս գնալով, վեր եկանք դէպի Լիչքու կամ Լիճքու գետը։ Մինչև հիմա յիշած գետակներս, խառնվելով, իրարու հետ կազմում են Մեղրու գետը, որը Մեղրուց մէկ վերստ հեռաւորութեան վրա թափվում է Մայր-Արաքսը։ Լիճքը գետակի ձախ կողմումն է գտնվում։ Դեռ հեռուից տեսնում էք միյարկանի քարաշէն տները, հարթ կտուրներով. գիւղի մէջտեղում կանգնած է եկեղեցին, հայ գիւղերի յատկանիշը։ Պատմում էին, որ Լիճքեցիք հազիւ թէ 30 տարի կը լինի, որ Ղարադաղից են (Արաքսի միւս կողմը) եկել։ Յիշում են Լիճքի աւերակները իր եկեղեցիովը, իսկ այժմ բեկօրների միջից կրկին ծագել է երկրորդ Լիճք։ Կտուրների վրա ցորեն ու գարի էին կալսում կանայքը, աղջիկներ ու երեխայքը։ Տղամարդիկ դաշտերումն էին գործ տեսնում. կանանց մի մասը գիւղից բարձր սարումն էին, որովհետև ոչխարը, ինչպէս ասում են, դեռ չէր քաշացել։ Գիւղը ունի մօտ քսան տուն։ Կլիման առողջարար է, սակայն ամառը ժամանակ առ ժամանակ բերում է իր հետ ջերմախտ։ Ապրում են վարուցանքով ու անասնապահութեամբ. Նրանց ապրուստը այնքան էլ Նախանձելի չէ։ Մեղրեցիք իրանց փեթակները այստեղ են բերում ամառը շոգերի պատճառաւ։ Այստեղ, դժբաղդաբար, չը մնացինք. եկանք Տաշտուն կոչված հայի գիւղը։ Այն ընդունելութիւնը, որ մենք Նկատեցինք տաշտունցիների մէջ, չափազանց գովելի է, հայի հիւրասիրութեան իսկական օրինակն է։ Բայց ընթերցողը թող իմանայ, որ այդպէս են վարվում ամենի հետ։ Բախտաւորապէս պիտի խոստովանել, որ իմ եղած գիւղերից, մէկ երկուսի բացառութեամբ, որոնց մասին կարելի է առիթ կունենամ խօսելու, միւսների ժողովուրդը ճանապարհորդին իր սեղանից չի մերժի։ Չը նայած, որ իւրաքանչիւրը մեզանից ունէր իրա ճանանչը», *) այնու ամենայնիւ, բոլորեքեանքս մեր «ճանանչի» սենեակում վէր եկանք, չը կամենալով իրարից անջատվել։ Սենեակը առաջիններից մէկն էր գիւղում, առանց լուսամուտների. դրան դէմ ու դէմ մի բուխարի. թէ սենեակը և թէ դուռը ցածր. անկիւններում գարի և զանազան գիւղացուն հարկաւոր իրեր էին թափված։

(Կը շարունակվի)

---

*) «Ճանանչ» ծագում է ճանաչել բառից. Նշանակում ծանօթ, որ իւրաքանչիւր գիւղացի ունենում է զանազան գիւղերում և որի տանը նա միշտ իջեանում է։

Խմբագիր—հրատարակող ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ВЪ РЕДАКЦІИ
ГАЗЕТЫ „МШАКЪ"
ПРОДАЕТСЯ БРОШЮРА
НА РУССКОМЪ ЯЗЫКѢ
"ЭКОНОМИЧЕСКОЕ ПОЛОЖЕНІЕ ТУРЕЦКИХЪ АРМЯНЪ."
Цѣна 25 копѣекъ.
Соч. Григорія Арцруни.

ՄԻ ՏԻԿԻՆ, որ 12 տարի ՎԱՐԺՈՒՀԻ է եղել հայոց ազգային ուսումնարաններ մէջ, ցանկանում է տնային ԴԱՍԵՐ ունենալ ռուսաց և հայոց լեզուներից, նոյնպէս և բոլոր առարկաներից։ Հասցէն թողնել „Մշակի“ խմբագրատանը։

2—2 (2)

ՄԻ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴ
կամենում է ունենալ տնային ԴԱՍԵՐ, ՉԱՓԱՒՈՐ ԳՆՈՎ։ Հասցէն թողնել „ՄՇԱԿԻ“ խմբագրատանը։ 2—3 (2).

КЁЛЕРСКАЯ
ДУШИСТАЯ ВОДА.

39—50

ՄԱՍՆԱՒՈՐ ՀԱՒԱՏԱՐՄԱՏԱՐ
Պ. Մ. ԼԷԲԷԴԻՆՍԿԻ
Տեղափոխվեց Սօլօլակսկայա փողոց, Սպանդարեանի տունը № 12, կալուածական բանկի դիմաց։

10—10 (2)

ԱՌԱՋԻՆ ՄԱՍՆԱՒՈՐ ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑ

(ԿՈՒԿԻԱ, ՎՈՐՈՆՑՈՎԻ ԱՐՁԱՆԻ ՀԱՆԴԷՊ) — ՀԻՒԱՆԴՆԵՐԸ ԱՄԵՆ ՕՐ ԸՆԴՈՒՆՎՈՒՄ ԵՆ։

Ունի սենեակներ հիւանդների և ծննդականների համար, օրական 2-ից մինչև 4 մանէթ և ամսական 50-ից մինչև 100 մանէթ վարձով։ Երթևեկ հիւանդները վճարում են խորհրդի համար 50 կ.։ Հիւանդանոցի բոլոր բժիշկների համախորհրդի (կօնսիլիում) համար 3 մանէթ, չքաւորները անվճար։

Հիւանդները ամեն օր ընդունվում են.

Առաւօտեան՝ 9—12 ժամ, ՆԱԻԱՍԱՐԴԵԱՆ—վիրաբուժական, վեներական և ատամի ցաւերի համար։

10—10½ ժ. ՐՈՒԴԿՕՎՍԿԻ—մանկական և ներքին ցաւերի։

11—1 ժ. կին-բժիշկ ՍԱՐՕԿԻՆԱ-ՇՉԵՐԲԻՆԻՆԱ—կանանց, և երեխայոց ցաւերի։

10—11 ժ. (կիրակի, չորեքշաբթի և ուրբաթ) ՐԷՅԽ—աչքացաւի։

11½—12½ ժ. (երկուշաբթի), ԲԱԲԱՑԵԱՆ—ներքին և ջղային ցաւերի։

Երեկոյեան՝ 5½—6½ ժ.—ՆԱԻԱՍԱՐԴԵԱՆ—ամեն օր։

ՍԱՐՕԿԻՆԱ-ՇՉԵՐԲԻՆԻՆԱ—երեքշաբթի և հինգշաբթի։

ԲԱԲԱՑԵԱՆ և ՐՈՒԴԿՕՎՍԿԻ—չորեքշաբթի և շաբաթ։

Համախորհուրդ (հիւանդանոցի բոլոր բժիշկների)—չորեքշաբթի և շաբաթ—6½—7½ ժամը երեկոյեան։

Հիւանդանոցի վերատեսուչ ՆԱԻԱՍԱՐԴԵԱՆ բնակում է նոյն հիւանդանոցում։)

ՀԱՄԱԽՈՐՀՈՒՐԴ, (կօնսիլիում) հիւանդանոցի բոլոր բժիշկների չորեքշաբթի և շաբաթ երեկոյեան 6½—7½ ժամը։—Հիւանդանոցի բժիշկները՝ ՆԱԻԱՍԱՐԴԵԱՆ, ՐՈՒԴԿՕՎՍԿԻ, ՍԱՐՕԿԻՆԱ—ՇՉԵՐԲԻՆԻՆԱ, ՐԷՅԽ և ԲԱԲԱՑԵԱՆ։

КЕЛЕРСКАЯ УКСУСНАЯ ЭССЕНЦІЯ.

39—50

ԳԼՕԲՈՒՍԻ ԳՐԻՉՆԵՐ

Որոնցով կարելի է գրել ամենակոպիտ թղթի վրա։

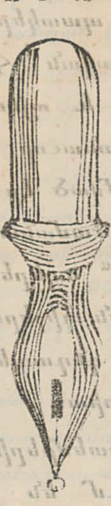

Միակ գործակալ ԼԻԱԿԱՆ խ տեղը կան ամեն րի համար մեծ ԳՐԻՉՆԵՐ էժան քան թէ նոյնպէս ԹԱՆԱՔներ, գմուռ, ՄԱ րիչներ, պենալներ, ծխախոտներ, ածելիք, ս ներ, ԲԱԶԿԱԹՈՌ բարկու կախելու ՏԻՆԵՐ, անոտներ, լուծիւն ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ ԽԱՆՈՒԹ։ Նոյն տեսակ ձեռագրեքանակութեամբ ամեն ձևի 25% ուրիշ տեղ։ կան թուղթ, տետրակՏԻՏՆԵՐ, քարեգԳՐՉԱԿՈԹ, քսակամաններ, ՄԿՐԱՏրոցներ, խալիչաՄԱՀՃԱԿԱԼ, վեհամար իրեր, ԳՕՄԱՏՈՒՑԱՐԱՆՆԵՐ, բրիտանական մետալից իրեր, ԼԱՊՏԵՐՆԵՐ, գդալներ, ԲԱԺԱԿՆԵՐ, ջրամաններ, երես լուանալու ամաններ, Ֆիլտրա, կրանշվոցներ, այգու մկրատներ, շորի չչէօտկագլխի, երկաթէ թելերից, ձիու համար։ Մակենաօշներ։ Բժշկական թուղթ փառերկլօզետի համար և այլն և այլն։

ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ ԽԱՆՈՒԹ։

66—100

ЖЕСТЯНКА 20 ЧАШЕКЪ 1 РУБ.

ШОКОЛАДЪ РЕТАБЛІЕРЪ С. СІУ и Ко. ВЪ МОСКВѢ.

ПРИ ТРЕБ: ПОЧТОЙ ПРИЛАГАТЬ НА ОТПРАВКУ.

Этикетъ утвержденъ Правительствомъ. Преслѣдуема подделка будетъ строго закономъ.

(5. 10. 25) 16—24

Կանանց ձմերային ՎԵՐԱՐԿՈՒՆԵՐ, տղամարդկերանց ԳԼԽԱՐԿՆԵՐ և այլն ծախվում են էժան գներով։ ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ խանութի մէջ, ԱՐԾՐՈՒՆՈՒ գալերէա։

5—12

ՍՏԱՑՎԱԾ Է մեծ քանակութեամբ փոստային թուղթ ՐԻՊՍԻ և այլ տեսակների, ծրարներով։ Նոյնպէս և պողպատէ գրիչներ, կլէօնկա, ՄԱՏՈՒՑԱՐԱՆՆԵՐ սպիտակ մետալից, տուալետի ՍԱՊՕՆ. թէյ 1-ին հունձի և այլն։ Բոլորն էլ ծախվում են 25% էժան, քան թէ ուրիշ տեղ։ Անգլիական խանութի մէջ։ Նոյնտեղ տղամարդկերանց մի քանի հագուստներ, դրապ, տրիկօ և այլն մեծ զիջումով։

10—10

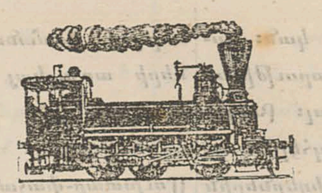

ԱՆԴՐԿՈՎԿԱՍԵԱՆ ԵՐԿԱԹՈՒՂՈՒ ԳՆԱՑՔՆԵՐ

ՃԱՆԱՊԱՐՀՈՐԴՆԵՐԻ ԳՆԱՑՔՆԵՐ ԲԱԹՈՒՄԻ ԵՒ ԲԱԳՈՒԻ ՄԷՋ

Կայարան	Գալիս է	Գնում է	Կայարան	Գալիս է	Գնում է
	ժամ. րոպէ.	ժամ. րոպէ.		ժամ. րոպէ.	ժամ. րոպէ.
Բաթում . .	—	8— " առ.	Բագու . . .	—	10—23 առ.
Սամտրեդի .	12— 2	12—18	Գանձակ . .	12—20	12—48 գիշ.
Րիօն . . .	1— 9	1—22	Թիֆլիս . .	7—49	8—31 առ.
Սուրամ . .	6— 8	6—11 երեկ.	Գօրի . . .	10—56	11— "
Միխայլօվօ .	6—23	6—33	Միխայլօվօ .	12—26	12—46
Գօրի . . .	7—53	8— 2	Սուրամ . .	12—58	1— 1
Թիֆլիս . .	10—25	11—11	Րիօն . . .	5—54	6— 9 երեկ.
Գանձակ . .	6—20	6—39 առ.	Սամտրեդի .	7— "	7—20
Բագու . . .	8— 8 երեկ.	—	Բաթում . .	11—21 երեկ.	—

ԽԱՌՆ ԳՆԱՑՔՆԵՐ ԹԻՖԼԻՍԻ և ՍՈՒՐԱՄԻ ՄԷՋ

Կայարան	Գալիս է	Գնում է	Կայարան	Գալիս է	Գնում է
	ժամ. րոպէ	ժամ. րոպէ		ժամ. րոպէ	ժամ. րոպէ
Սուրամ . .	—	1—38 գիշեր	Թիֆլիս . .	—	3—11
Միխայլօվօ .	1—50	2— 5	Գօրի . . .	6—30 երեկ.	6—41
Գօրի . . .	4— 6	4—30	Միխայլօվօ .	8—41	8—56
Թիֆլիս . .	8—առաւ.	—	Սուրամ . .	9— 8 երեկ.	—

ԽԱՌՆ ԳՆԱՑՔՆԵՐ ՍԱՄՏՐԵԴԻԻ և ՓՕԹԻԻ ՄԷՋ

Կայարան	Գալիս է	Գնում է	Կայարան	Գալիս է	Գնում է
	ժամ. րոպէ	ժամ. րոպէ		ժամ. րոպէ	ժամ. րոպէ
Փօթի . . .	—	8—45 առ.	Սամտրեդի .	—	7—30 երեկ.
Սամտրեդի .	11—39 առ.	—	Փօթի . . .	10—24 երեկ.	—

Վերականգնեցնող ՄԱԿ-ՄԱՍՏԵՐ, մազերը ամրացնող և նրանց ԲՆԱԿԱՆ ԳՈՅՆԸ վերադարձնող։ Գինը 2 ր. շիշը, ՓՈՍՏԱՑՈՎ ուղարկված 2 ր. 49 կոպ. ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ խանութի մէջ

Մի և նոյն տեղը ԽԻՆԱՅԻ ԻՒՂ, մազերը ամրացնելու համար, 1 ր. ամանը և վրձին գլխացաւի դէմ, ՏՈՒԱԼԷՏԻ ՍԱՊՕՆ և հոտաւէտ ջրեր և այլն։

69—100

Մ. Ն. ՏԷՐ-ՆԻԿՈՂՈՍԵԱՆԻ ՊԱՀԵՍՏ

ՄԵԾ ՔԱՆԱԿՈՒԹԵԱՄԲ ԵՒ ՄԱՆՐԱԾԱԽ

ԱՐՄԵՆՈՒՍԿԻ ԲԱԶԱՐ, ԿԱՏՕԼԻՉԵՍԿԱՅԱ ՓՈՂՈՑԻ ԱՆԿԻՒՆ, ՏՈՒՆ № 13

ՎԻԵՆՆԱՅԻ ԿԱՐԱՍԻՔ, զանազան աթոռներ 35 րուբլուց դիւժինը, բազկաթոռներ 6 ր., դիվաններ 12—25 ր., կաչելի, մանկական աթոռներ և այլն։ ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ ԵՒ ՖՐԱՆՍԻԱԿԱՆ ՄԱՀՃԱԿԱԼՆԵՐ, ճանապարհի մահճակալներ, պահարաններ, ծալվող սամօվարներ։ Ջեռօցաններ 2 ր. 75 կ.—26 ր., սակվօյաժ ձեռքի և ուսից կախելու, ճանապարհի սումկաներ, ՃԱՆԱՊԱՐՀԻ ԱՐԿՂԵՐ 5 ր. 50 կ.—30 ր.։

Սամօվարներ, խոհանոցի պղնձէ ամաններ, կօֆէյնիկ, թէյամաններ, ութոներ և աղալու գործիք, գերմանական էմալով ամաններ, ԵՐԵՍ ԼՈՒԱՆԱԼՈՒ ՄԱՐՄԱՐԻՕՆԻ ամաններ 40 ր., երես լուանալու պղնձէ և ժեստի ամաններ։

ՊԱՏԻ ՀԱՅԵԼԻՆԵՐ 9 ր., տուալէտի հայելիներ 2 ր. 40 կ.—13 ր., զանազան մետալների մոմակալներ 1 ր.—15 ր., սեղանի դգալներ 4 ր. 50 կ. և թանգ, թէյի դգալներ Ֆրաժէի, մելխիորի, լեհական և բրիտանական արծաթից աւելի էժան, քան թէ ուրիշ տեղ, դանակներ, պատառաքաղեր 2 ր.—26 ր.։

ՎԱՐՇԱՎԱՅԻ ԿՕՇԻԿՆԵՐ կանանց և մարդկերանց, հովանոցներ կանանց և մարդկերանց, ռուսական և անգլիական պողպատէ և երկաթէ դանակներ, յայտնի գործարաններից, 10,000 հատ անգլիական և գերմանական կողպէքներ 10 կ. և աւելի։

ՐԷՎՕԼՎԵՐՆԵՐ զանազան տեսակի 3 ր. 50 կ.—35 ր., պատրօններ րէվօլվերների համար, հրացան 6 ր. և աւելի, զանազան վեշալկաներ, կչիռքներ։ Անգլիական և ամերիկական կլէօնկա 50 կ.—2 ր. արշինը։

Մշտապէս ունեմ 10,000 ֆ. ԹԷՅ Պօպօվ եղբայրների, կաֆէ ՄԻԽԵԼՍՕՆԻ, թէյի համար խմորեղէն էյնեմի, ՐԷՅՆԳԱՐԴԻ սիգարներ, հոտաւէտ ջուր (Օդըկօլօն) ծխվող փոշիք, պուդրա, գլիցերինի սապօն և այլն, աւելի էժան քան թէ ուրիշ տեղ։

ՄԵԾ ՔԱՆԱԿՈՒԹԵԱՄԲ գալանտերէյի զանազան ԱՊՐԱՆՔՆԵՐ, ծխախոտի արկղ, դրամարկղ, քսակներ, սանդրներ, շապիկներ, լայկի ձեռնոցներ կանանց, զինուորական զամշի ձեռնոցներ, գարուս, թելեր, բրօնզի և մարմարիօնի թանաքամաններ, մախրամաններ, գրիչներ, մատիտներ, գրչակոթեր, սուրգուչ, փոստի թուղթ, ծրարներ և այլն։

ՄԵԾ ՔԱՆԱԿՈՒԹԵԱՄԲ խցաններ (պրօբկա) հանքային ջրերի, գարեջրի, գինու և դեղատան ապրանքների համար, նոյնպէս և ուրիշ առարկաներ։

Վերև յիշված բոլոր առարկաները ունեմ մեծ քանակութեամբ և ստանում եմ ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆԻ և ՌՈՒՍԱՍՏԱՆԻ գործարաններից անմիջապէս։

Առևտրականներին զիջումն և առանձին պայմաններ։

Օտարաքաղաքացիք կարող են գրել. Тифлисъ. М. Н. ТЕРЪ-НИКОГОСОВУ.

67—100

„ԱՂԲԻՒՐ"

Լոյս տեսաւ № 10 (հոկտեմբեր). քաղաքումս բաժանվում է այսօր, կիւրակէ, իսկ օտարաքաղաքացիներինը փոստ է ձգվելու երեքշաբթի հոկտ. 25-ին.

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Դելլա (հէքիաթ). փոխ. Ն. Նեսմելով, ... Թարգ. Մ. Մամիկոնեան
Ծիծեռնակ (բանաստեղծութիւն) . . . . Սրինգ
Լօրը (Ի. Տուրգենևից) . . . . Թարգ. Գ. Յովհաննիսեան
Փայտաշէն խրճթից-Սպիտակ տունը (գլ.-XII—XV) . փոխ. Ն. Տ. Աւետիքեան

ՀԵՏԱՔՐՔԻՐ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Օգտաբերկի հնարողները (վերջ) . . . . Մար. Փամփուխչեան

ԱՅԼ ԵՒ ԱՅԼՔ

Հրէաների բարեգործը

ԶՈՒԱՐՃԱԼԻՔ

Մանկական խաղ (կուան-թօփի) . . . . Արշակ
Հանելուկներ (2 հատ.)
Րեբուս.

2—3